

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Лалка Борисова

Международно висше бизнес училище – Ботевград,
научна специалност: „Икономика и управление (по отрасли)“

член на научно жури в конкурс за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“, обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ - Благоевград

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.7. „Администрация и управление“, научна специалност „Икономика и управление (индустрия)“, област на висше образование „Социални, стопански и правни науки“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“ - Благоевград

Автор на дисертационния труд: **Йоанна Георгиос Димитраки**

Тема на дисертационния труд: *„Възможности за повишаване на конкурентоспособността на продукта на млекопреработвателните предприятия в Гърция“*

Основание за представяне на становището: Участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед № 2604/11.10.2017 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград

I. Обобщени данни за научната продукция и дейността на кандидата

1. Информация за докторантката

Развитието на творческата биография на докторантката красноречиво показва концентрация на изследователската дейност в добре структурирано направление в

сферата конкурентоспособността и конюнктурата на пазарите на млекопреработвателните предприятия.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Докторската дисертация е в обем от 246 страници (основен текст 195 страници, заключение, списък на използваната литература, резултати от изследването), структурирани в три глави.

В Първа глава се прави анализ и характеристика на състоянието и развитието на млекопреработващата промишленост в Гърция. Проследява се еволюцията в развитието на индустрията с прилагането на нова техника за пастьоризиране. Открити са ключовите фактори, засягащи търсенето на млечни продукти – цената и располагаемия доход на потребителите, изведен е индекс на потребителските цени за периода 2005 – 2014 година. Систематизирани и онагледени са разходите за млечни продукти на домакинствата и средните месечни количества млечни продукти, консумирани от тях за 2014 година. Направен е анализ на производството и пазара на млечни продукти (внос и износ), правното регулиране и защита на марката, предложена е формула и изчислен коефициент на концентрация на фирмите. Направени са подробни и аргументирани изводи .

Втора глава е с практическа насоченост – съдържа проучване на потребителския избор за постигане на конкурентоспособност на продукта на млекопреработвателните предприятия и връзката между конкурентоспособност на продукта – потребителски избор. Изведени и обобщени са теоретични концепции на водещи автори за конкуренцията и конкурентоспособността на продукта. Анализирани са факторите, влияещи върху потребителския избор на млечни продукти в четири града от Северна Гърция. Обобщени са резултатите от анкетното проучване (200 респонденти) за потребителските предпочитания на различните марки цедено мляко от 200 гр. Резултатите са онагледени графически. На основата на направения анализ и систематизиране на факторите, влияещи върху потребителския избор на млечни продукти и резултатите от анкетното проучване, докторантката прави обобщаващи изводи – най-голямо значение за потребителите има вкусът на млякото, а най-малко значение – цената; върху конкурентоспособността оказва влияние потребителското поведение; производството на предпочитани продукти увеличава вероятността за успех на млекопреработващите предприятия на пазара.

В **трета глава** докторантката систематизира методите за оценка на конкурентоспособността на продукта на млекопреработвателните предприятия в Гърция. Анализират се качеството и цената на продукта като негови основни характеристики за постигане на конкурентоспособност. Направен е сравнителен анализ, за да се установи превъзходството на един продукт спрямо друг. Като фактор за повишаване на конкурентоспособността се посочва постигането на потребителска удовлетвореност към продукта. Докторантката дава и собствено тълкуване и определение на понятието „потребителска удовлетвореност“ и формулира основните му елементи.

Заглавието на дисертационния труд е ясно формулирано и е в тясна връзка с предмета, целите, задачите, контекста и структурата на изследването. Целите, задачите и предметът на изследването са коректно формулирани, а обектът е сполучливо избран. Избраният проблем в дисертацията е актуален и значим от управленска и икономическа гледна точка, а изложението в нея отговаря на необходимите методологически и методически изисквания, свързани с написването на подобен труд. Използваната литература е цитирана коректно, а емпиричният материал е поднесен със съответните пояснения за характера и надеждността на съответните методи на изследване и използваните източници на информация.

II. Оценка на научните и практически резултати и приноси в докторската дисертация

1. Във всички части на дисертационното изследване е ясно видимо собственото присъствие и собственият почерк на докторантката, която определено показва качества на конструктивност и логична последователност, способност за разкриване, дефиниране и решаване на научни и научно-приложни проблеми в областта на конкурентоспособността и потребителският избор – условия за постигане на удовлетвореност. Изследователската логика и структурата на дисертацията са добре изградени. При структурирането сполучливо е приложен традиционния подход: първо, се изяснява състоянието на млекопреработвателната промишленост в Гърция (състояние, пазар и правна рамка), на второ място е направено проучване на потребителския избор за постигане на конкурентоспособност, на трето място - изграден и обоснован е методическият апарат и са анализирани данните от собственото емпирично изследване, за оценка на конкурентоспособността на продукта. Дисертационното изследване е добре балансирано, фокусирано и целенасочено. Научните проблеми са ясно формулирани, а

научните изводи и предложения - добре обосновани. Следва да се подчертае, че изследването се отличава с конкретност, широта, дълбочина и обосновка на широк спектър целесъобразни предложения. Добра е идеята на докторантката след отделните глави да направи собствени основни изводи.

2. Научният принос на дисертацията може да се потърси в няколко тематични направления. **Първо** – изведени са и обобщени теоретични концепции за конкуренцията и конкурентоспособността на продукта на водещи автори. Обосновани са факторите, влияещи върху потребителския избор на млечни продукти. **Второ**, изяснена е методологическата основа и е разработен и обоснован методическия апарат за провеждане на емпиричното изследване. Създаден е модел и инструментариум за оценка на конкурентоспособността, доказана е работоспособността и надеждността на модела и инструментариума, което го прави приложим в практиката. **Трето** – като резултат на емпиричното изследване е разработен модел за повишаване на конкурентоспособността чрез създаване на потребителска удовлетвореност към продукта, Предложените елементи на модела улесняват процеса на управление, дават възможност за анализ и експертни оценки. **Четвърто** - апробирана е методика за изследване на потребителския избор на млечни продукти и са изведени обобщени резултати за северна Гърция, като се установяват предпочитанията на потребителите, което дава възможност за вземане на решения за подобряване качеството на продуктите и постигане на конкурентоспособност. **Пето**, тези научни постижения в дисертационния труд обогатяват методическите подходи и разкриват как чрез изследване на факторите, влияещи върху потребителския избор се увеличава вероятността за успех на млекопреработвателните предприятия на пазара, като се създават продукти, насочени към задоволяване на добре проучени потребности, което формира лоялност към фирмения продукт. Това може да стане успешна практика и в предприятия от други сектори на икономиката. С това се запълва липсата на такава цялостна оценка в българската научна литература и е иновативно предложение на автора на изследването и може да се счита за „добра практика“. **Шесто**, посочените научни и научно-приложни постижения в дисертацията са лично дело на автора на дисертационното изследване.

В заключение, докторската теза и изведените научни приноси са подкрепени и доказани с проведеното емпирично изследване, постигнати са набелязаните цели, определени са основните критерии, показатели и методи за оценка на конкурентоспособността на продукта, като специално внимание е отделено на

конкурентоспособността по отношение на качеството и цената, за да се постигне удовлетвореност от продукта.

III. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката има необходимите публикации по дисертацията – публикации в различни издания у нас и в Гърция, изнесени доклади на международни конференции.

IV. Оценка на автореферата

Трябва да отбележа, че докторантката коректно представя съдържанието на дисертацията в предложения автореферат. Справката за приносите правилно представя научните постижения в дисертацията.

V. Критични бележки и препоръки

Имам няколко **критични бележки**, които по никакъв начин не намаляват стойността на дисертационната разработка:

- **Първо**, докторантката дава определения за „удовлетвореност“, но най-точно тя може да се определи като: “Удовлетвореността е специфична форма на нагласа. За разлика от нагласата обаче, удовлетвореността винаги е обвързана с конкретен опит и се проявява в определен контекст“;
- **Второ**, в разработката като важни конкурентоопределящи фактори се разглеждат качеството и цената. А хората, с техните компетенции и нагласи?
- **Трето**, в модела за създаване на потребителска удовлетвореност „**към продукта...**“, стр. 122, по-правилно е да се замени с „**от продукта ...**“;
- **Четвърто**, на Фиг. 3.11. са формулирани елементите на Модела за потребителска удовлетвореност, но не е обяснено какво е тяхното влияние. В тази връзка е моят **въпрос**:

1. Как потребителската лоялност създава удовлетвореност? Може ли потребителската лоялност да бъде „лъжлива“?

Моята **препоръка** е, в бъдещите си изследвания Йоанна Димитракаки да доразвие възможностите за конкурентоспособност на продукта, като използва и развитието на фирмената култура като конкурентно преимущество.

VI. Заключение

Докторантката познава достатъчно добре основната литература и добрите практики в областта на потребителското поведение и възможностите за постигането на конкурентоспособност на продукта, може ясно да формулира изследователски проблеми, да анализира, систематизира и критично да осмисля класическите и новите теории и концепции, да конструира изследователски апарат, да провежда емпирично изследване, да прави аргументирани изводи и да обосновава предложения за подобрене на съществуващата практика. Това ми дава основание за положително заключение, че дисертационният труд съответства на изискванията на ЗРАСРБ, поради което с пълна убеденост предлагам на уважаемото жури да гласува за присъждането на **Йоанна Димитракаки** исканата образователна и научна степен “**доктор**”.

София, 30.10.2017 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

(доц. д-р Л. Борисова)